

Imdhíontaí do dhéagóirí

14 go 18 bliain d'aois

Irish translation of *Teenage immunisations for ages 14 to 18*

Imdhíonadh

cosain do shláinte ar feadh do shaoil

Eolas ar vacsaín úr
teiteanais, diftéire
agus polaimiaillitis

Intreoir

Is le haghaidh déagóirí idir 14 agus 18 bliain d'aois, agus a dtuismitheoirí an treoir seo. Tugann sé eolas maidir le:

- na himdhiontaí a thugtar do dhéagóirí, agus iad fós ar scoil de ghnáth;
- cén fáth a bhfuil gá leis an imdhionadh seo;
- cad iad na fo-éifeachtaí a d'fhéadfadh a bheith leo.

Chomh maith leis sin tugann an treoir seo freagraí ar chuid de na ceisteanna is coitianta maidir leis na himdhiontaí seo.

Má tá ceisteanna ar bith agat nó má tá a thuilleadh eolais uait, labhair leis an bhanaltra sa scoil s'agat, nó leis an dochtúir nó leis an bhanaltra ag an ionad leighis ginearálta s'agat. Fosta is féidir leat cuairt a thabhairt ar:

www.immunisation.nhs.uk nó www.dhsspsni.gov.uk/phealth

Cén fáth a mbíonn imdhionadh de dhith orainn?

Tá sé mar thoradh ar an chláir náisiúnta imdhionta go bhfuil na haicidí contúirteacha teiteanas, diftéire agus polaimiailíteas imithe ar fad nach mór ón Ríocht Aontaithe. Ach d'fhéadfadh leis na haicidí seo filleadh - tá siad i gcónaí san Eoraip agus ar fud an domhain. Sin an fáth go bhfuil sé chomh tábhachtach sin tú féin a chosaint orthu. Sa Ríocht Aontaithe coinnítear na haicidí seo faoi smacht ag na rátaí arda imdhionta.

Cad é mar a théann an t-imdhionadh i bhfeidhm?

Istigh sna vacsainí bíonn píosa beag den bhaictéar is cúis leis an aicid, nó mionmhéideanna de na ceimicí a thagann ón bhaictéar. Feidhmíonn na vacsainí trí chóras imdhionachta an choirp a spreagadh le hantashubstaintí (substaintí a throideann i gcoinne ionfhabhtuithe agus aicidí) a dhéanamh. Mar sin de má bhíonn tú i dtadhall leis an ionfhabhtú, aithneoidh na antashubstaintí é agus déanfaidh siad tú a chosaint.

An vacsaín Td/IPV

Déanann Td/IPV, a thugtar san aon instealladh amháin, an chosaint a fuair tú mar leanbh ar theiteanas (T), ar dhiftéire (d) agus ar pholaimiailíteas (IPV - vacsaín díghníomhaithe polaimiailítis) a neartú.

Cén fáth a bhfuil an vacsaín Td/IPV nua seo á thabhairt isteach anois?

Ó tharla go bhfuil polaimiailíteas anois glanta amach ar fad ó cheantracha móra ar fud an domhain le clár domhanda vacsaine, is beag an baol anois go dtabharfar ionfhabhtú pholaimiailítis isteach sa Ríocht Aontaithe. Mar sin de is féidir linn an vacsaín bheo bhéil pholaimiailítis (OPV, a thugtar sa bhéal) a thugann cosaint níos fearr don phobal ar fad a mhalartú leis an vacsaín dighníomhaithe pholaimiailítis (IPV) a thugann cosaint éifeachtach don duine aonair.

Cad iad na haicídí a choscfar ag Td/IPV?

Teiteanas

Is aicíd phianmhar é an teiteanas a théann i bhfeidhm ar na matáin agus is féidir leis fadhbanna anáilaithe a chruthú. Tarlaíonn ionfhabhtú nuair a fhaigheann frídíní sa ché agus in aoil each isteach sa chorp trí ghearradh nó dó craicinn. Téann teiteanas i bhfeidhm ar an néarchóras lárnach agus is féidir leis bheith marfach.

Diftéire

Is aicíd thromchúiseach í an diftéire a thosaíonn amach de ghnáth le scornach nimhneach agus is féidir leis gabháil ar aghaidh go tapaidh go gcruthaíonn sé fadhbanna anáilaithe. Is féidir leis damáiste a dhéanamh don chroí agus don néarchóras agus is féidir leis bheith marfach sna cásanna is troime. Sular tugadh an vacsaín diftéire isteach bhí suas le 1,500 cás diftéire i dTuaisceart Éireann in aghaidh na bliana.

Polaimiailíteas

Is víreas é an polaimiailíteas a dhéanann ionsaí ar an néarchóras agus is féidir leis pairilis a chur ar na matáin. Má théann sé i bhfeidhm ar mhatáin chliabhraigh nó ar an inchinn, is féidir leis an polaimiailíteas an duine a mharú. Sular tugadh an vacsaín polaimiailítis isteach bhí suas le 1,500 cás de phairilis pholaimiailítis i dTuaisceart Éireann in aghaidh na bliana.

Ceisteanna coitianta

Má tugadh imdhíonadh dom i gcoinne teiteanais, diftéire agus polaimiailítis agus mé i mo leanbh, an bhfuil cosaint agam go fóill?

Seans go bhfuil cosaint áirithe agat fós. Ach tá an teanndáileog seo de dhíth ort leis an ghnáthimdhíonadh s'agatsa a iomlánú agus ar mhaithe le cosaint fhadtéarmach a thabhairt duit.

Ach is é an tseanvacsaín a bhí agam. An mbeadh sé i gceart agam an vacsaín nua seo a bheith agam?

Tá an vacsaín nua comhoiriúnach don seancheann. Beidh lánchosaint agat ach an t-imdhíonadh a bheith agat.

Cá mhéid teandáileog atá de dhíth orm?

Tá cúig dháileog de na vacsainí teiteanais, diftéire agus polaimiailíteas ag teastáil ar mhaithe leis an imdhíonacht s'agat a neartú agus a bhuanú. Ba chóir go raibh:

- an chéad trí dháileog agat agus tú i do leanbhán;
- an ceathrú dáileog nuair a bhí tú idir trí agus cúig bliana d'aois, sular thosaigh tú ar ghabháil chun na scoile;
- an cúigiú dáileog anois.

Ní ghnáth go mbeadh níos mó ná cúig dháileog den vacsain teiteanais, diftéire agus polaimiailítis de dhíth ort i rith do shaoil ach b'fhéidir go mbeadh dáileoga breise de dhíth ort agus tú ag dul ar cuairt chuig tíortha faoi leith. Déan sin a chinntiú leis an bhanaltra ag an ionad leighis s'agat.

Má cheapann tú nach bhfuair tú aon cheann de na dáileoga s'agatsa labhair le banaltra na scoile nó le do dhochtúir.

Cén dóigh a dtabharfar an teandáileog Td/IPV dom?

Gheobhaidh tú instealladh amháin i do sciathán uachtarach. Ní maith le duine ar bith instealladh a fháil ach beidh sé iontach gasta. Baintear úsáid as snáthaid bheag ach níor chóir go mothófá ach mionphriocadh bioráin. Má tá tú rud beag néirbhiseach mar gheall ar an instealladh inis an méid sin don bhanaltra nó don dochtúir roimh ré.

An bhfuil fáthanna ar bith nár choir domh an t-imdhíonadh a fháil?

Is beag ar fad na fáthanna nach dtabharfaí an t-imdhíonadh duit. Ba chóir duit eolas a chur ar an dochtúir nó ar an bhanaltra s'agat má:

- tá teocht an-ard nó fiabhras ort;
- bhí taomanna nó trithi ort;
- bhain aon imdhíonadh fhrithghníomh trom asat;
- bhí ailléirge throm agat do aon rud;
- bhí neamhord fuilithe agat;
- bhí aon chóireáil le haghaidh ailse agat;
- tá aon ghalar ort a théann i bhfeidhm ar an chóras imdhíonachta (mar shampla leicéime, VEID nó SEIF);
- tá cógas ar bith á ghlacadh agat a imríonn tionchar ar an chóras imdhíonachta (mar shampla stéaróidí ard-dáileoige nó cóireáil a thugtar tar éis trasphlandáil orgáin nó le haghaidh ailse);
- tá tú ag iompar clainne;
- tá aon ghalar tromchúiseach eile ort.

Ní chiallaíonn sé i gcónaí sna cásanna seo nach féidir imdhíonadh a thabhairt duit ach is cuidiú leis an dochtúir nó leis an bhanaltra an t-eolas agus iad ag roghnú na himdhíontaí is fearr a oireann duit agus máis cóir dóibh aon chomhairle eile a thabhairt duit. Ní cúis í in am ar bith stair tinnis an teaghlaigh gan imdhíonadh a thabhairt duit.

An mbíonn fo-éifeachtaí ar bith leis?

Is minic go mbíonn at áirithe agus deargadh áit a mbíonn an t-instealladh agat. In amanna tagann cnapán beag neamhphianmhar ach is gnách go n-imíonn seo taobh istigh de roinnt seachtainí. Is annamh éifeachtaí níos tromchúisí ná seo ach ina measc bíonn fiabhras, tinneas cinn, mearbhall, masmas agus faireoga ata.

Má bhraitheann tú tinn i ndiaidh duit an t-imdhionadh a fháil is féidir leat paracéiteamól nó iobúpróifein a ghlacadh. Léigh na nótaí treoracha ar an chlúdach go cúramach agus ghlac an dáileog a oireann don aois s'agat. Más gá glac an dara dáileog ceithre nó sé huairé ina dhiaidh sin. Má bhíonn teocht ard ort fós i ndiaidh duit an dara dáileog a ghlacadh, labhair le do dhochtúir.

**Cuimhnigh,
ná tabhair
aspairín in am ar
bith do leanaí atá
faoi 16 bliain
d'aois.**

Ba chóir duit insint do do dhochtúir má bhíonn aon fhadhb agat a d'fhéadfadh baint a bheith aici leis an imdhionadh a fuair tú.

An é seo an t-aon imdhionadh amháin atá de dhíth orm faoi láthair?

Agus an teanndáileog Td/IPV le fáil agat is fiú go mór duit cinntiú leis an bhanaltra nó leis an dochtúir go bhfuil na imdhiontaí uile agat suas chun dáta, mar shampla MenC agus MMR.

An vacsaín MMR

Tugann MMR cosaint i gcoinne na bruitíní (M), na leicíní (M) agus na bruitíní deirge (R; rubella).

Tá sé tábhachtach ach go háirithe a chinntiú go bhfuil an t-imdhionadh MMR s'agatsa iomlánaithe mar go bhfuil roinnt daoine óga ann nach bhfuair dhá dháileog MMR. Tugadh MMR isteach i 1988, agus tugadh an dara dáileog isteach i 1996. Mar sin de má rugadh tú roimh 1992 seans maith nach bhfuair tú ach an t-aon dáileog amháin de MMR.

Má cheapann tú gur amhlaidh atá do chás ba chóir go n-ofrálfai an dara dáileog duit i dtrátha an Td/IPV. Mura dtarlaíonn, cuir ceist ar do dhochtúir nó do bhanaltra mar gheall air.

Más amhlaidh nach bhfuair tú an MMR riamh ba chóir duit dáileog amháin a bheith agat anois agus dáileog eile fá cheann trí mhí.

Is féidir le seachghalair thromchúiseacha a bheith ag an bhruitíneach, an leicneach agus an bhruitíneach dhearg araon.

- Is féidir leis an bhruitíneach bheith mar chúis le hionfhabhtuithe cluaise, fadhbanna riospráide agus meiningíteas/einceifilíteas (athlasadh inchinne). Tá baol báis ann i 1 as gach 2,500 - 5,000 cás.
- Is féidir leis an leicneach bheith mar chúis bhodhrachta a mbeidh lán-téarnamh nó leath-téarnamh leis. Chomh maith leis sin is féidir leis bheith mar chúis le magairlí ata pianmhara ag buachaillí sna déaga agus ag fir agus le hathlasadh na

n-ubhagán i gcaillíní sna déaga agus i mná. Ba é an chúis ba mhó a bhíodh le meiningíteas víreasach i bpáistí.

- Is féidir leis an bhruitíneach dhearg bheith mar chúis le hathlasadh inchinne agus is féidir leis tionchar a imirt ar théachtadh fola. Is féidir leis an-tionchar a bheith aige ar mhná atá ag iompar, ag tarraingt breith anabái, nó is féidir leis fadhbanna móra a chruthú dá leanbháin mar shampla dallacht, bodhracht, agus fadhbanna croí nó dochar inchinne.

An bhfuil fáthanna ar bith ann nár chóir dom an t-imdhíonadh MMR a fháil?

Is beag fáth atá ann nár chóir duit an t-imdhíonadh MMR a fháil ach ba chóir duit an dochtúir nó an bhanaltra a chur ar an eolas má bhaineann ceann ar bith de na cásanna atá luaite ar leathanach 4 leat.

An bhfuil fó-éifeachtaí ar bith ag MMR?

Is annamh ar fad iad fo-éifeachtaí i ndiaidh MMR. Thart fá sheachtain nó deich lá i ndiaidh an imdhíonta d'fhéadfadh sé tarlú go dtiocfadh fiabhras ort, gríos atá cosúil leis an bhruitíneach agus go gcaillfidh tú do ghoile de réir mar a théann cuid na bruitíní den vacsain i bhfeidhm ort. Seans go mbeidh cráphianta agus pianta sna hailt agat.

Thart fá choicís i ndiaidh duit an MMR a fháil tarlaíonn sé go fíor-annamh go dtagann gríos spotáí ort mar a bheadh ballbhrúnna ann mar gheall ar an chuid bhruitíní deirge den vacsain. Is gnách go dtagann biseach air seo go nadúrtha ach má fheiceann tú spotáí mar seo taispeáin do do dhochtúir iad. Thart fá thrí seachtaine i ndiaidh an insteallta tarlaíonn sé corruair go dtagann saghas éadrom leicní ort de réir mar a théann cuid na leicní den imdhíonadh MMR i bhfeidhm ort.

Léiríonn comparáidí a dhéantar idir fo-éifeachtaí MMR agus fo-éifeachtaí na bruitíní, na leicní agus na bruitíní deirge ar an duine gur sábháilte i bhfad an vacsain ná na haicidí.

Bhí an-chuid scéaltaí sna meáin le blianta beaga anuas ina ndearnadh ceangail idir MMR agus an t-uathachas i leanbháin. Tá an-chuid fianaise ann, áfach, a léiríonn nach bhfuil ceangail ar bith ann. Féach ar an suíomh www.mmrthefacts.nhs.uk chun tuilleadh eolais a fháil.

Eolas a fháil ar mheiningíteas agus seipticéime

Is é is meiningíteas ann ná at chlúdach na hinchinne. Is féidir leis na frídíní céanna is cúis le meiningíteas bheith mar chúis leis an tseipticéime chomh maith. Is mór an tromchúis iad an meiningíteas agus an tseipticéime araon - is féidir leo bheith mar chúis éagumais bhúain nó báis - mar sin ní mór duit cóir leighis a lorg láithreach bonn. Mura bhfuil imdhíonadh i gcoinne meiningítis C faighte agat roimhe seo ba chóir duit seo a fháil anois. Ní thugann an MenC cosaint ach ar shaghas amháin meiningítis agus seipticéime, mar sin de ní mór duit na comharthaí agus na siomptóim a bheith ar eolas agat ar aon chuma.

Cad iad na comharthaí?

Tá na siomptóim tosaigh a bhaineann le meningíteas agus seipticéime éadrom agus cosúil leis na cinn a bhíonn ort nuair a bhíonn ulpóg ort, is é sin go mbraitheann tú te, go mbíonn masmas ort, agus pian agat sa droim nó sna hailt. Ba chóir duit bheith ar d'aire, áfach, le haghaidh:

- muineál righin (déan cinnte go dtig leat clár d'éadain a chur le do ghlúin)
- tinneas cinn atá go dona
- nuair a ghoileann soilse ar do shúile
- nuair a éiríonn tú trína chéile (mearbhall agus seachrán ort)
- spotaí dearga nó corcra nach n-imíonn nuair a bhrúnn tú iad (déan triall na gloine mar a mhínítear taobh leis seo)
- tú ag cailleadh aithne agus urlabhra
- cosa agus lámha atá an-fhuar.

Cad é ba chóir dom a dhéanamh?

Má thagann ceann amháin nó níos mó de na siomptóim seo ort faigh cabhair go práinneach. Má fhaigheann tú cóir leighis le haghaidh meningitis agus seipticéime go gasta, is fearr an seans atá agat biseach iomlán a bheith agat.

Cá háit a bhfaighfidh mé a thuilleadh eolais?

Cuireann an Fondúireacht Taighde Meningitis agus an tIontaobhas Meningitis araon eolas ar fáil maidir le meningíteas.

- Cuir glaoch ar chabhairlíne 24 uair saor in aisce an Fhundaireacht Taighde Meningitis ar 080 8800 3344 nó cuir glaoch ar 028 9032 1283. Chomh maith leis sin is féidir leat cuairt a thabhairt ar an suíomh www.meningitis.org
- Cuir glaoch ar chabhairlíne 24 uair an Iontaobhas Meningitis ar 0845 6000 800 nó tabhair cuairt ar an suíomh www.meningitis-trust.org

Gnáthchlár imdhíontha na hóige

Aois le haghaidh imdhíontha	Na haicídí a dtugann an vacsaín cosaint orthu	Mar a thugtar é
2, 3 agus 4 mí d'aois	Diftéire, teiteanas, pertussis (triuch), polaimiaillíteas agus Hib Meiningíteas C	Instealladh amháin Instealladh amháin
Thart fá 15 mí d'aois	Bruitíneach, leicneach agus bruitíneach dhearg	Instealladh amháin
3 go 5 bliain d'aois	Diftéire, teiteanas, pertussis (triuch) agus polaimiaillíteas Bruitíneach, leicneach agus bruitíneach dhearg	Instealladh amháin Instealladh amháin
10 go 14 bliain d'aois (agus in amanna go gairid i ndiaidh na breithe)	Eitinn (vacsaín BCG)	Tástáil craicinn, agus instealladh amháin, más gá
14 go 18 bliain d'aois	Teiteanas, diftéire agus polaimiaillíteas	Instealladh amháin

Más amhlaidh nach bhfuair tú riamh aon cheann de na vacsaíní seo níl sé rómhall in am ar bith iad a fháil. Déan cinnte ach go háirithe go bhfuil an MenC agus dhá dháileog den MMR faighte agat. Mura bhfuil do chuid vacsaíní uilig faighte agat, nó mura bhfuil tú cinnte, labhair le do dhochtúir nó le banaltra na scoile.

Má tá a thuilleadh eolais uait maidir leis an imdhíonadh tabhair cuairt ar shuíomh an DHSSPS www.dhsspsni.gov.uk/phealth nó an suíomh náisiúnta imdhíonaithe www.immunisation.nhs.uk nó www.mmrthefacts.nhs.uk

